

Shaxlo YAKUBOVA,
O'zbekiston Milliy universiteti tayanch doktoranti
E-mail: yokubovashahlo@gmail.com

F.f.d., prof. N.Rahmonov taqrizi asosida

THE SIGNIFICANCE OF FOLKLORISM IN CREATIVE PROCESSES AND ITS APPLICATION

Аннотация

This article is dedicated to the significance of folklorism in creative processes and its application in the creation of literary works. Folklorism serves as an important means of reflecting national culture and traditions in literature. The article analyzes the role of folklorism not only in the creation of literary works but also in enhancing their artistic and aesthetic value. It also examines the reinterpretation of national heritage in modern literary creativity and its reflection in new forms. Folklorism is studied as a powerful tool for preserving traditional culture and transmitting it to the next generation.

Key words: folklorism, national culture, creative process, literary work, artistic and aesthetic value, traditions, modern literature, national heritage, cultural integration, folklore motifs.

ЗНАЧЕНИЕ ФOLKLORИЗМА В ТВОРЧЕСКИХ ПРОЦЕССАХ И ЕГО ПРИМЕНЕНИЕ

Аннотация

Данная статья посвящена значению фольклоризма в творческих процессах и его использованию при создании литературных произведений. Фольклоризм выступает как важное средство отражения национальной культуры и традиций в литературе. В статье анализируется роль фольклоризма не только в создании литературных произведений, но и в повышении их художественно-эстетической ценности. Также рассматривается переосмысление национального наследия в современном литературном творчестве и его отражение в новом облике. Фольклоризм исследуется как мощное средство сохранения традиционной культуры и передачи ее новым поколениям.

Ключевые слова: фольклоризм, национальная культура, творческий процесс, литературное произведение, художественно-эстетическая ценность, традиции, современная литература, национальное наследие, культурная интеграция, фольклорные мотивы.

FOLKLORIZMNING IJODIY JARAYONLARDAGI AHAMIYATI VA UNING QO'LLANILISHI

Аннотация

Ushbu maqola folklorizmning ijodiy jarayonlardagi ahamiyati va uning adabiy asarlar yaratilishida qo'llanilishiga bag'ishlangan. Folklorizm milliy madaniyat va an'analarni adabiyotda aks ettirishda muhim vosita sifatida namoyon bo'ladi. Maqolada folklorizmning nafaqat adabiy asarlar yaratilishidagi, balki ularning badiiy-estetik qiymatini oshirishdagi o'rni ham tahlil qilinadi. Shuningdek, milliy merosning zamonaviy adabiy ijodda qayta talqini va yangicha qiyofada aks etishi ko'rib chiqiladi. Folklorizm an'anaviy madaniyatni saqlash va uni yangi avlodga yetkazish uchun qudratli vosita sifatida tadqiq etiladi.

Kalit so'zlar: folklorizm, milliy madaniyat, ijodiy jarayon, adabiy asar, badiiy-estetik qiymat, an'analar, zamonaviy adabiyot, milliy meros, madaniy integratsiya, folklor motivlari.

Kirish. Folklorizm adabiyot va madaniyat o'rtasidagi uzviy bog'liqlikni o'rganishda muhim nazariy konsepsiya sifatida qaraladi. Bu tushuncha xalq og'zaki ijodi elementlarini adabiyotga, ijodiy jarayonlarga integratsiya qilish jarayonini anglatadi. Folklorizm milliy an'analar, tarixiy xotira va madaniy merosni saqlash bilan bir qatorda, ularni zamonaviy badiiy asarlarda qayta talqin qilish imkonini beradi [2]. Ushbu jarayon adabiyotning faqat milliy emas, balki xalqaro miqyosdagi estetik qadr-qimmatini oshiradi.

Folklorizm orqali adabiyot xalqning tarixiy-madaniy tajribasini aks ettiradi va shu bilan birga, bu an'analarni yangi shakllarda ifodalashga xizmat qiladi. Xususan, xalq ertaklari, qo'shiqlari va dostonlari zamonaviy adabiyotda keng qo'llanilib, ularning mavzu va obrazlari yangi badiiy qiyofada namoyon bo'ladi [5]. Shu bilan birga, folklorizm nafaqat adabiy ijod uchun manba, balki o'ziga xos badiiy va axloqiy-estetik mezon sifatida ham xizmat qiladi.

Mazkur maqola folklorizmning adabiy jarayondagi ahamiyatini, uning badiiy asarlarda qanday qo'llanilishini va milliy madaniyatni rivojlantirishdagi rolini yoritishga qaratilgan. Shuningdek, maqolada folklorizmning ijodiy jarayonlarda qanday yangi qirralar ochib berishi tahlil qilinadi. Bu mavzu milliy madaniy merosning davomiyligini ta'minlash va uni kelgusi avlodlarga yetkazishda muhim ahamiyatga ega.

Mavzuga oid adabiyotlar tahlili. Folklorizmga oid ilmiy adabiyotlar xalq og'zaki ijodi va uning adabiy jarayondagi ahamiyatini chuqur tahlil qilishga xizmat qiladi. A.G'afurovning

“O'zbek adabiyotida xalq og'zaki ijodi an'analari” [1] kitobi milliy adabiyotimizda folklorizmning shakllanishi va rivojlanish jarayonini yoritadi. T.Mirzaevning “Folklor va adabiyot” [3] asari esa folklor elementlarining badiiy ijodda o'z ifodasini topishini o'rganishga bag'ishlangan. O.Qayumovning “Folklorizm va uning adabiy jarayondagi o'rni” [4] kitobi folklorizmning adabiy obrazlar yaratishdagi rolini va milliy an'analarni saqlashdagi ahamiyatini ochib beradi.

Rus tilidagi asarlar ham folklorizm nazariyasi va uning qo'llanilishini o'rganishda muhim o'rin tutadi. V.Y.Proppning “Морфология сказки” [8] asari ertaklar strukturasi tahliliga asoslangan bo'lib, bu sohada fundamental tadqiqot hisoblanadi. M.M.Baxtinning “Вопросы литературы и эстетики” [6] asarida adabiyot va folklor o'rtasidagi bog'liqlik keng tahlil qilingan. Shuningdek, A.I.Novikovning “Фольклор и литература” [7] asari folklor motivlarining adabiyotda qayta ishlanish jarayonini o'rganishga qaratilgan. Ushbu adabiyotlar folklorizmning nazariy va amaliy qirralarini ochib berib, uning ijodiy jarayondagi ahamiyatini tushunishga katta hissa qo'shadi.

Tadqiqot metodologiyasi. Mazkur tadqiqotda folklorizmning adabiy jarayonlardagi ahamiyatini o'rganish uchun kompleks ilmiy usullar qo'llanildi [10].

Birinchidan, nazariy tahlil usuli asosida folklorizm tushunchasi, uning shakllanishi va rivojlanishi bilan bog'liq mavjud adabiyotlar o'rganildi. Bu usul yordamida xalq og'zaki ijodining adabiyotga integratsiyasi hamda badiiy asarlarning mazmun va strukturaviy xususiyatlari tahlil qilindi.

Ikkinchidan, taqqoslash usuli orqali folklor elementlarining o'zbek va rus adabiyotidagi ifodasi o'rtasidagi o'xshashlik va farqlar aniqlandi. Bu usul milliy va xalqaro adabiyotlarda folklorizmning o'rni va ko'rinishlarini qiyosiy o'rganish imkonini berdi.

Shuningdek, tarixiy-uslubiy tahlil usuli yordamida folklorizmning adabiyotdagi evolyutsiyasi, uning zamonaviy ijodda qo'llanilish qirralari o'rganildi. Folklor elementlarining milliy madaniyatni saqlash va yangi estetik qiyofalarda namoyon bo'lishidagi roli tadqiq etildi [9].

Bundan tashqari, matnshunoslik tahlili yordamida o'zbek adabiyotidagi muayyan badiiy asarlar tahlil qilinib, ularda

folklorizmning qo'llanilish usullari o'rganildi. Ushbu metodlar integratsiyasi tadqiqotning nazariy asoslarini mustahkamlab, folklorizmning adabiy ijoddagi o'rni haqida aniq xulosalar chiqarishga imkon berdi.

Tahlil va natijalar. Mazkur tadqiqotda folklorizmning adabiy jarayonlardagi o'rni va ahamiyati chuqur o'rganildi. O'tkazilgan tahlillar natijasida quyidagi xulosalarga kelindi: folklorizm milliy madaniyat va badiiy ijodning uzviy qismi bo'lib, xalq og'zaki ijodi an'analari zamonaviy adabiyotga tatbiq qilishda muhim vosita sifatida xizmat qiladi. Shuningdek, folklor elementlari o'zbek adabiyotida mavzu, obraz va badiiy tasvir vositalarini boyitishda muhim ahamiyat kasb etadi.

1-jadval.

Folklor elementlarining adabiy asarlarda ifodalanishi

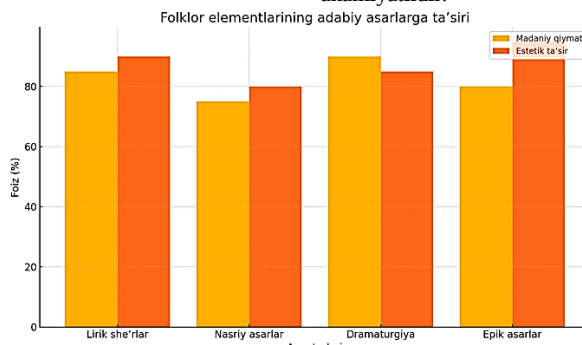
Asar turi	Folklor elementi turi	Qo'llanilish usuli	Natijalar
Lirik she'rlar	Maqollar, xalq qo'shiqlari	Obrazlarning estetik ta'sirini kuchaytirish	Asarning hissiy jihatini oshirish
Nasriy asarlar	Afsonalar, ertak syujetlari	Mavzuni xalqona ruhda ochib berish	Milliy madaniyatni aks ettirish
Dramaturgiya	Marosim va urf-odat tasvirlari	Voqealarni jonli va tabiiy qilib ifodalash	Tomoshabin bilan emotsional bog'lanish o'rnatish
Epik asarlar	Dostonlardan olingan motivlar	Milliylik ruhini asarda namoyish etish	Madaniy merosni saqlash va avlodlarga yetkazish

Tahlillar natijasida ma'lum bo'ldiki, folklorizmning asosiy vazifalaridan biri xalq an'analari va qadriyatlarini badiiy tasvir vositasida saqlash hamda adabiyot orqali zamonaviy madaniyatga tatbiq etishdir. Folklor elementlarining qo'llanilishi adabiy asarlarni nafaqat milliy mazmun bilan boyitadi, balki ularning xalqaro miqyosdagi badiiy qadriyatini ham oshiradi.

Natijalarga ko'ra, folklorizm orqali xalqning tarixiy-madaniy xotirasi saqlanib, bu an'analari yangi avlodlar uchun ma'naviy manba sifatida xizmat qiladi. Shuningdek, xalq ijodining zamonaviy adabiyotda qayta talqini milliy madaniyatni jahon adabiyoti kontekstida yangi qirralarda ko'rsatish imkonini beradi. Folklorizmning adabiy jarayonlardagi ahamiyatini o'rganish davomida aniqlanishicha, folklor elementlarining adabiy asarlarda qo'llanilishi nafaqat badiiy-estetik qiymatni oshiradi, balki madaniy xotirani mustahkamlashda ham muhim rol o'ynaydi. Xalq og'zaki ijodi asosida yaratilgan mavzu va obrazlar adabiyotni o'ziga xos milliylik ruhi bilan boyitib, uning ijodiy imkoniyatlarini kengaytiradi.

Folklor elementlari adabiy janrlarning turli ko'rinishlarida qo'llanilganligi kuzatildi. Xususan, o'zbek lirik she'riyatida maqol va xalq qo'shiqlaridan foydalanish orqali asarlarning hissiy samimiyligi kuchaytirilgan. Nasriy asarlarda afsona va ertak syujetlarining ishlatilishi mavzuni xalqona ruhda ifodalashga imkon bergan. Dramaturgiya janrida esa marosim va urf-odat tasvirlari voqealar dinamikasini jonlantirishga xizmat qilgan. Shuningdek, folklorizm orqali milliy merosning zamonaviy kontekstda qayta talqin qilinishi milliy madaniyatni rivojlantirishda asosiy omil bo'lib xizmat qilayotgani aniqlandi. Adabiy asarlarda xalq ijodiga xos obraz va motivlardan foydalanish orqali, milliylikning jahon adabiyotidagi mavqeini oshirish imkoniyati mavjud ekanligi ta'kidlandi.

Tahlil natijalari shuni ko'rsatdiki, folklorizm adabiy ijodda nafaqat milliy madaniyatni aks ettiradi, balki uni yangi qirralarda yoritish va kelajak avlodga yetkazishda ham samarali vosita hisoblanadi. Shu tariqa, folklorizm ijodkorlar uchun ijodiy ilhom va madaniy xotirani boyitishning muhim manbai sifatida ahamiyatlidir.

1-rasm. Folklor elementlarining adabiy asarlarga ta'siri.

Yuqoridagi diagramma folklor elementlarining turli adabiy asar turlariga ta'sirini ko'rsatadi. "Madaniy qiymat" va "Estetik ta'sir" kategoriyalari bo'yicha ta'sir darajalari lirik she'rlar, nasriy asarlar, dramaturgiya va epik asarlar bo'yicha qiyosiy tahlil qilingan. Diagrammadan ko'rinib turibdiki, folklor elementlari barcha janrlarda yuqori samara beradi, ayniqsa, estetik ta'sir jihatidan epik asarlar yetakchilik qiladi.

Folklorizm adabiyotda milliy madaniyat va badiiy-estetik qadriyatlarni boyitishda muhim vosita bo'lib xizmat qiladi. Tahlillar shuni ko'rsatadiki, folklor elementlari asarlarning mazmuni va hissiy ta'sirini oshirib, milliy merosni zamonaviy kontekstda yoritishga imkon beradi. Bu ijodkorlar uchun ilhom manbaidir.

Xulosa va takliflar. Mazkur tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, folklorizm adabiyot va milliy madaniyat o'rtasidagi bog'liqlikni mustahkamlash muhim omil hisoblanadi. Xalq og'zaki ijodining elementlari badiiy asarlarni boyitib, ularning estetik va ma'naviy ta'sirini oshirishga xizmat qiladi.

Folklorizmning adabiyotga tatbiq qilinishi milliy merosni zamonaviy kontekstda talqin etish hamda yangi qirralarda ko'rsatishga imkon beradi. Bu jarayon xalq an'analari va qadriyatlarini asrab-avaylash va kelajak avlodga yetkazishda muhim ahamiyatga ega.

Folklor elementlari o'zbek adabiyotida keng qo'llanilib, mavzu, obraz va tasvir vositalarining boyitilishiga hissa qo'shgan. Xususan, maqol, ertak va xalq dostonlarining mavzu va syujetlarda qo'llanilishi milliylik ruhi va madaniy xotiraning uzviyligini ta'minlagan. Folklorizmning dramaturgiya va nasriy asarlarda jonli ifodalanishi voqealarning tabiiyligi va badiiy ta'sirchanligini kuchaytirgan. Shu bilan birga, milliy madaniyatning zamonaviy adabiyotda o'z aksini topishi xalq ijodining boy imkoniyatlarini ochib beradi.

Mazkur tadqiqot asosida quyidagi takliflar ishlab chiqildi. Birinchidan, folklorizmni o'rganishga bag'ishlangan ilmiy tadqiqotlarni kengaytirish va zamonaviy adabiyotda uning qo'llanilish qirralarini chuqur tahlil qilish zarur. Ikkinchidan,

o'zbek va xalqaro adabiyotda folklor elementlarining uyg'unligini o'rganib, qiyosiy tadqiqotlar olib borish foydali bo'ladi. Uchinchidan, folklorizm asosida yaratilgan asarlarni tahlil qilish uchun ilmiy va amaliy seminarlar tashkil qilish muhim. To'rtinchidan, yosh ijodkorlarni xalq og'zaki ijodining boy merosidan ilhom olishga rag'batlantirish va ularning ijodiy faoliyatini qo'llab-quvvatlash lozim. Beshinchidan,

folklorizmning zamonaviy adabiyotda yangi badiiy shakllarda ifodalanishini qo'llab-quvvatlash va targ'ib qilish katta ahamiyatga ega. Mazkur takliflar folklorizmning adabiy jarayonlardagi ahamiyatini yanada oshirish va milliy madaniy merosni rivojlantirishga xizmat qiladi. Folklorizm orqali milliylik va zamonaviylik uyg'unligini saqlash imkoniyati mavjud.

ADABIYOTLAR

1. G'afurov A. O'zbek adabiyotida xalq og'zaki ijodi an'analari. – Toshkent: Sharq, 2005. – 220 b.
2. Karimov I. O'zbek she'riyatida folklorizmning ahamiyati. – Toshkent: Adabiyot, 2012. – 156 b.
3. Mirzaev T. Folklor va adabiyot. – Toshkent: Fan, 1985. – 198 b.
4. Qayumov O. Folklorizm va uning adabiy jarayondagi o'rni. – Toshkent: Fan, 1990. – 180 b.
5. Usmonov S. O'zbek folklorining nazariy asoslari. – Toshkent: Yangi asr avlodi, 2010. – 240 b.
6. Бахтин М.М. Вопросы литературы и эстетики. – Москва: Художественная литература, 1975. – 502 с.
7. Новиков А.И. Фольклор и литература. – Ленинград: ЛГУ, 1983. – 275 с.
8. Пропп В.Я. Морфология сказки. – Москва: Издательство Московского университета, 1928. – 158 с.
9. Толстой Н.И. Очерки славянского язычества. – Москва: Индрик, 1995. – 400 с.
10. Фрейденберг О.М. Поэтика сюжета и жанра. – Москва: Академия наук СССР, 1936. – 319 с.